

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-63>

УДК 336.71.078.3

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ

THE BANKING SYSTEM OF GREAT BRITAIN: EVOLUTION AND CURRENT STATE OF DEVELOPMENT

Посаднева Оксана Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,
Херсонський національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8721-5124>

Posadnieva Oksana

Kherson National Technical University

Ефективна та надійна банківська система будь-якої країни забезпечує стабільний розвиток бізнесу та відповідний соціально-економічний рівень життя населення. Великобританія є однією з провідних та економічно розвинених країн світу. З огляду на це, дослідження еволюційного розвитку банківської системи Сполученого Королівства та оцінка її нинішнього стану дає інформаційне підґрунтя для розуміння шляхів побудови ефективної національної банківської системи. Метою статті є дослідження еволюції розвитку банківської системи Великобританії від часів її формування до сьогодення. Інформаційною базою слугували звіти про фінансову стабільність Банку Англії, наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених, інтернет-ресурси, статистичні дані щодо роботи банківської системи Великобританії. У результаті дослідження проаналізовано діяльність фінансово-кредитних установ Сполученого Королівства у ХХ столітті, еволюцію їх створення, поглинання і укрупнення. Описані послуги, які надавали різні фінансово-кредитні установи клієнтам, поділ грошово-кредитного ринку між різними фінансово-кредитними установами. У статті зазначені періоди реформування банківського сектору Великобританії. У роботі досліджено основні тенденції щодо обсягів активів у поточному періоді. Наведені прогнози Банку Англії щодо перспектив стабільності банківської системи Великобританії, зважаючи на зростаючі загрози у світовій економіці. Зроблені висновки щодо подальшої стабільності банківської системи.

Ключові слова: банківська система, банківські групи, активи, фінансовий сектор, ВВП.

The stability of its economic system as a whole depends on the successful functioning of the banking system of any state. An efficient and reliable banking system ensures innovative business development in the country. Great Britain is one of the leading and economically developed countries in the world, and London is considered an international financial center. In view of this, the study of the evolutionary development of the banking system of the United Kingdom and the assessment of its current state provides an informative basis for understanding the ways of building an effective national banking system. This work is devoted to the UK banking system. The purpose of the article is to study the evolution of the development of the UK banking system from the time of its formation to the present. The methodology of this study is based on the analysis of the dynamics of the assets of financial and credit institutions of the United Kingdom in different periods of time, including after the global macroeconomic shocks, the analysis of the calculated indicators of the ratio of bank assets to the GDP of the country from the middle of the 20th century to the present. The information base was served by reports on the financial stability of the Bank of England, scientific works of foreign and domestic scientists, Internet resources, and statistical data on the operation of the British banking system. As a result of the study, the activities of financial and credit institutions of the United Kingdom in the 20th century, the evolution of their creation, absorption and consolidation were analyzed. The services provided by different financial and credit institutions to clients, the division of the money market between different financial and credit institutions are described. The period of reform of the UK banking sector is indicated in the article. The paper examines the main trends in the volume of assets in the current period. Forecasts of the Bank of England regarding the prospects for the stability of the British banking system, given the growing threats in the world economy, are given. The results of stress testing of the UK banking system are described. Conclusions are made regarding the further stability of the banking system.

Keywords: banking system, banking groups, assets, financial sector, GDP.

Постановка проблеми. Банківська система Великобританії є однією із найстаріших та розвиненіших банківських система світу. Початок її формування науковці відносять до 17 століття. У цьому ж столітті (у 1694 році) був утворений Банк Англії, який спершу функціонував як комерційна установа, а потім перейняв на себе функції центрального банку. Наразі Банк Англії приймає участь у регулюванні не тільки банківської діяльності, а й фінансово-кредитної системи країни в цілому. На теперішній час банківська система Великобританії складається з більше ніж 340 комерційних банків та центрального банку (Банку Англії). Починаючи з 1970-х років уряд Великобританії провів низку реформ спрямованих на підвищення захисту банківської діяльності, завдяки чому Великобританія наразі має одну з найрозвиненіших і найнадійніших банківських систем світу. Незважаючи на це, банківська система Великобританії, як і будь-якої іншої країни з ринковою економікою, має низку проблемних питань, таких як: вплив на банківську систему світових економічних криз, часті зміни важелів регулювання, недостатня відкритість банківської інформації для клієнтів, зниження процентної маржі і втрата прибутків та інше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням питань функціонування банківських систем зарубіжних країн, зокрема банківської системи Великобританії, присвячено багато робіт молодих і провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: М. Король, І. Король, В. Баженов, О. Баженова, Ю. Ярмоленко, Н. Василець [1], О. Кириленко, Т. Кизима, Н. Кравчук, В. Горин, Н. Ткачук, Г. Козак [2], Келі Річардс [3], Річард Девіс, Пітер Річардсон [4], та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Здебільшого роботи вітчизняних вчених присвячені огляду особливостей побудови фінансової та банківської систем у зарубіжних країнах. Також у них здійснюється дослідження впливу кризових явищ на банківську систему Великобританії. Зарубіжні вчені у своїх працях досліджують ефективність банківського регулювання національних банківських систем та проводять ретроспективний аналіз розвитку банківництва. Однак, на нашу думку, існує необхідність подальшого дослідження розвитку банків у зарубіжних країнах, особливо з такою довгою та успішною історією побудови та функціонування банківської системи, як у Сполученому Королівстві. Висвітлення цього

досвіду у вітчизняному науковому просторі дає можливість ознайомитися з тенденціями розвитку банків у країнах з розвинутою ринковою економікою та перейняти їх позитивні досягнення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження еволюції розвитку банківської системи Великобританії від часів її формування до сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початком створення банківської системи Великобританії вважається друга половина XVII століття, саме тоді був створений Банк Англії, який спершу функціонував як приватний банк з правом випуску банкнот, а у 1946 був націоналізований і у 1998 році став незалежною установою, що регулює діяльність всієї банківської системи країни.

Наразі Банк Англії зберігає всі золоті резерви Великобританії та деяких інших країн. Це найбільший зберігач золотих запасів у світі.

У сучасному вигляді банківська сфера Великої Британії почала формуватися після Першої світової війни, коли відбулася серія поглинань приватних банків. Ці поглинання призвели до створення «Великої п'ятірки», а саме: Barclay's, Lloyd's, Midland (нині HSBC), National and Provincial і Westminster. Крім того, створювалися місцеві будівельні товариства та взаємні ощадні банки. Такий розвиток банківського бізнесу сприяв нагромадженню у фінансово-кредитних установах приватних капіталів. У 1960-х роках «Велика п'ятірка» стала «Великою четвіркою» через злиття та поглинання кількох регіональних банків, таких як Martins і William Deacons. Уряд запровадив Національний Жиробанк (National Giro-bank) і згодом Поштовий Ощадбанк (Post Office Savings Bank). Всі ці організації займалися залученням заощаджень, деякі з них видавали великі і малі позики [3].

Після Другої світової війни внутрішній банківський бізнес швидко розвивався – стали доступними різні типи банківських рахунків. До них належали особисті рахунки, розрахункові рахунки підприємств, поточні рахунки (з чековою книжкою), депозитні рахунки та ощадні рахунки.

Наприкінці 1950-х років на території Великобританії функціонувало близько 100 банків, з них 16 Лондонських і Шотландських клірингових банків, які володіли активами близько 8,3 млрд фунтів стерлінгів, що на той момент становило 85% від загальної суми сукупних

банківських активів Великобританії та понад 30% ВВП країни (рис. 1) [4, с. 322].

Клірингові банки були спеціалізовані і здебільшого орієнтовані на надання платіжних послуг, депозитну діяльність та короткострокове корпоративне кредитування. Їх пасиви майже цілком склалися з депозитних коштів клієнтів, 60% яких становили поточні рахунки (за них не сплачувалися відсотки), а 35% – строкові депозити. Депозитні кошти зазвичай вкладалися у низькоризикові та високоліквідні активи. У 1960 році склад банківських активів клірингових банків виглядав наступним чином: 35% становили готівка, казначейські і дисконтні векселі, 28% – цінні папери «із позолоченими краями» (високоякісні облигації урядів і компаній з високим кредитним рейтингом), 30% – позики клієнтам.

Для домогосподарств Великобританії основними кредиторами були інші фінансові установи. Так, до таких установ відносились будівельні товариства, які у 1960 році прокредитували населення на 2,6 мільярда фунтів стерлінгів, що становило близько третини вартості активів клірингових банків (рис. 1). Будівельні компанії в основній своїй масі надавали іпотечні кредити.

Наступні два десятиліття сукупні активи банків і будівельних товариств у абсолютних величинах (фунтах стерлінгів) стабільно зростали. Так, у 1962 році вони вже становили 65% від ВВП країни, а у 1979 році – вже 65% ВВП (рис. 2).

У 1960-х і 1970-х роках іноземні банки почали розширювати свою діяльність у Сполученому Королівстві, що сприяло перетво-

Рис. 1. Обсяги активів фінансового сектору Великобританії у 1958 році

Джерело: складено за даними [4, с. 322]

Рис. 2. Відношення активів фінансових установ Великобританії до ВВП у 1962 та 1979 роках

Джерело: складено за даними [4, с. 322]

ренню Лондона на міжнародний фінансовий центр. Розширення діяльності іноземних банків на території Великобританії призвело до різкого збільшення запасів іноземної валюти, зростання активів як вітчизняних, так і іноземних банків. У 1979 році грошово-кредитні та фінансові установи країни володіли 172 мільярдами фунтів стерлінгів іноземних валютних активів, що становило більше половини їх загальних активів.

Станом на 2010 рік вже було ліцензовано понад 300 банків та будівельних товариств, які здійснювали депозитну діяльність на території Великобританії.

Активи британського фінансового сектору у період 1960–2010 років невпинно зростали (рис. 3).

Як видно з рис. 3 банківські активи по відношенню до ВВП зросли з 50% у 1960 році до 560% до ВВП у 2010 році, що найбільш наглядно доводить швидкість зростання британської банківської системи. Окрім цього, в цей період відбулося злиття багатьох будівельних компаній з банківським сектором. Банківський сектор також у цей же час укрупнювався і з 16 клірингових банків, які існували в 1960 році, було створено чотири великі банківські групи Великобританії: RBS, Barclays, HSBC та Lloyds Banking Group (LBG). Ці банки разом з Nationwide and Santander обслуговували майже 80% споживачів банківських послуг Великобританії [4, с. 323].

З 2010 року обсяги банківських активів у Сполученому Королівстві стабілізувалися. Вони коливалися від 9000 до 13500 млрд фунтів стерлінгів [3]. Найбільше падіння акти-

вів банків у абсолютних показниках відбулося у період 2013–2015 років. Після цього активи поступово зростали. Якщо ж говорити про відношення активів банківської системи до ВВП у період 2011–2021 років, то обсяги активів були у 5–6 разів більші за обсяг ВВП Великобританії (рис. 4).

З рис. 4 видно, що активи банків Сполученого Королівства у 2011 році майже у 7 разів перевищували рівень ВВП, а у 2021 році – більше ніж у 5 разів. Для порівняння відношення сукупних активів банків України до ВВП у 2021 році становило 38% [7]. Тобто за обсягами відношення банківських активів до ВВП Україна наразі навіть не наздогнала Сполучене Королівство станом на 60-ті роки ХХ століття. Окрім того, у 2021 році два банки Великобританії увійшли у п'ятірку найбільших банків Європи за обсягами активів [8]. Згідно з даними S&P Global Market Intelligence, британський HSBC Holdings PLC повернув собі звання найбільшого банку Європи за розміром активів (2597,14 млрд євро або 2242,51 млрд фунтів стерлінгів), з невеликим відривом випередивши французький BNP Paribas SA. На четвертому місці знаходиться британський банк Barclays PLC (BARC-LSE) з активами у розмірі 1648,16 млрд євро [8].

Згідно дослідженню Король М., Баженова О., Король І., Баженов В., Ярмоленко Ю, Василюк Н. банківська система Великобританії зазнала негативного впливу через вихід країни з Європейського Союзу, відбулося скорочення банків, однак це не перешкодило зростанню вартості активів банківської системи і поліпшенню їхньої якості [1]. Наразі, зважа-

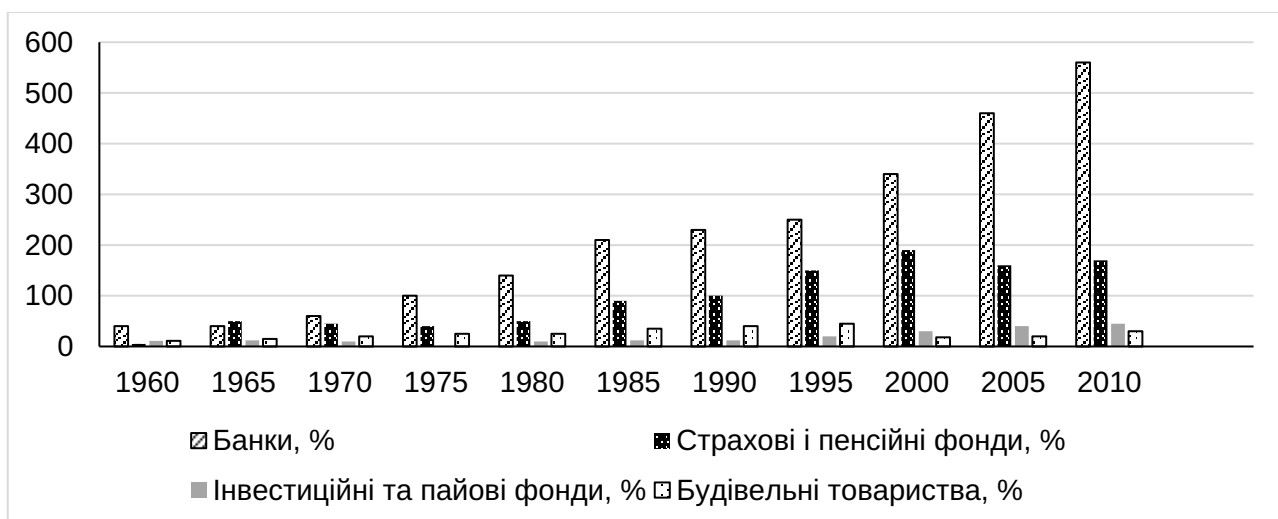

Рис. 3. Відношення активів фінансового сектору Великобританії до ВВП у 1960–2010 роках

Джерело: складено за даними [4, с. 325]

Рис. 4. Відношення активів банківської системи Великобританії до ВВП у 1911–2021 роках

Джерело: складено за даними [5; 6]

ючи на дані Звіту про фінансову стабільність за грудень 2022 року, який надав Банк Англії, якість банківських активів залишається високою, незважаючи на складну ситуацію у світовій економіці [9, с. 63].

При цьому проведено стрес-тестування свідчить про стійкість не тільки банківських активів, але й банківського капіталу, навіть у разі втілення негативного сценарію і реалізації зовнішньоекономічних та внутрішньоекономічних загроз [9, с. 75].

Висновки. Довга історія розвитку банківської системи Великобританії свідчить про вміння банків у цій країні проходити кризові явища, оновлюватися і вдосконалюватися. Перші успішні реформи були проведені після Першої світової війни, відбулося зростання обсягів надання послуг та виділення спеціалізованих фінансових установ, після Другої сві-

тової війни також відбулися позитивні зміни у вигляді укрупнення банків та зростання їх активів. Фінансова криза 2008–2009 років вплинула і на банківську систему Сполученого Королівства, однак обсяги активів продовжували зростати, а якість надання послуг підвищуватись. Були зроблені висновки щодо зміни підходів у оцінці ризиків та вдосконаленні шляхів їх мінімізації. Вихід з ЄС зменшив доходи банківської системи, але суттєво не вплинув на обсяги і якість її активів. Збереження активів дозволило банкам навіть у важкому щодо зовнішньо-політичних змін 2022 році збільшити свою маржу, і, як наслідок, наростити доходи. Виважена політика Банку Англії щодо регулювання банківської діяльності дає можливість зберегти стабільність на банківському ринку навіть при масштабних економічних та політичних потрясіннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Король М., Баженова О., Король І., Баженов В., Ярмоленко Ю., Василець Н. Банківська система Великої Британії: аналіз і моделювання. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2020. № 6(41). С. 43–55. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v6i41.251390>.
2. Фінанси зарубіжних країн: навчальний посібник / [Кізіма Т. О., Кравчук Н. Я., Горин В. П. та ін.]; за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2013. 287 с.
3. Kelly Richards. The Evolution of Banking in the UK. *CashFloat*. 2022. August 3. URL: <https://www.cashfloat.co.uk/blog/personal-finance/evolution-banking-uk>.
4. Richard Davies, Peter Richardson. Evolution of the UK banking system. *Quarterly Bulletin*. 2010. Q4. P. 321–332. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/quarterly-bulletin/2010/evolution-of-the-uk-banking-system.pdf>.
5. Total assets of the banking sector in the United Kingdom (UK) from 2002 to 2021. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/615140/financial-assets-banking-sector-united-kingdom-uk>.
6. United Kingdom GDP. *Trading Economics*. URL: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/gdp>.
7. Активи банків України. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active>.

8. Europe's 50 largest banks by assets, 2022. *S&P Global Market Intelligence*. URL: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/europe-s-50-largest-banks-by-assets-2022-69689461>.

9. Financial Stability Report (December 2022). *Bank of England*. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/financial-stability-report/2022/december-2022>.

REFERENCES:

1. Korol, M., Bazhenova, O., Korol, I., Bazhenov, V., Yarmolenko, Yu. & Vasylets N. (2020). Bankivska systema Velykoi Brytanii: analiz i modeliuvannia [The banking system of Great Britain: analysis and modeling]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 6(41), 43–55. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v6i41.251390>.

2. Kizyma, T. O., Kravchuk, N. Ja., Ghoryn, V. P. & oth. (2013). Finansy zarubizhnykh krajin [Finances of foreign countries]. In O. P. Kyrylenko (Ed). Ternopilj : Ekonomichna dumka. [in Ukrainian]

3. Kelly Richards. (2022). The Evolution of Banking in the UK. *CashFloat*, August 3. Retrieved from: <https://www.cashfloat.co.uk/blog/personal-finance/evolution-banking-uk>.

4. Richard Davies, Peter Richardson. (2010). Evolution of the UK banking system. *Quarterly Bulletin*, Q4. 321–332. Retrieved from: <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/quarterly-bulletin/2010/evolution-of-the-uk-banking-system.pdf>.

5. Total assets of the banking sector in the United Kingdom (UK) from 2002 to 2021. (2022). *Statista*. Retrieved from: <https://www.statista.com/statistics/615140/financial-assets-banking-sector-united-kingdom-uk>.

6. United Kingdom GDP. (2022). *Trading Economics*. Retrieved from: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/gdp>.

7. Aktyvy bankiv Ukrainy [Assets of Ukrainian banks]. (2022). *Minfin*. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active>.

8. Europe's 50 largest banks by assets, 2022. (2022). *S&P Global Market Intelligence*. Retrieved from: <https://www.spglobal.com/marketintelligence/en/news-insights/latest-news-headlines/europe-s-50-largest-banks-by-assets-2022-69689461>.

9. Financial Stability Report (December 2022). (2022). *Bank of England*. Retrieved from: <https://www.bankofengland.co.uk/financial-stability-report/2022/december-2022>.